

ОТЧЕТ ЗА ДЕЙНОСТТА НА ЦЕНТЪР ЗА СЪЗИДАТЕЛНО ПРАВОСЪДИЕ ПО ПРЕВЕНЦИЯ И ЗАЩИТА ОТ ДОМАШНО НАСИЛИЕ В ОБЛАСТ РАЗГРАД

2020 г.–2023 г.

Съдържание

1. Въведение
2. Основни акценти
3. Постигнати резултати
4. Проблеми и предизвикателства
5. Преглед на дейността на институциите
6. Препоръки и визия за бъдещето
7. Заключение

I. Въведение

Домашното насилие е дълбоко вкоренен социален проблем, който засяга хиляди семейства, нанасяйки тежки физически и емоционални травми и подкопавайки основите на обществото. Центърът за съзидателно правосъдие (ЦСП) неуморно подкрепя жертвите, като предлага иновативни програми, правна защита и обучения, насочени към превенция и възстановяване. Настоящият отчет обобщава ключовите постижения на Центъра за периода 2020–2023 г. и предлага ясна визия за следващите стъпки в борбата с този сериозен социален феномен. Препоръчваме устойчиво финансиране чрез държавно-делегирани

дейности за кризисни центрове и програми за работа с извършители; междуинституционално сътрудничество и засилване на координацията между съд, полиция, прокуратура и социални служби за ефективно прилагане на Закона за защита от домашното насилие (ЗЗДН); Превенция и образование с фокус върху превенцията чрез работа с млади хора, информационни кампании и обучения за професионалисти; и създаване на механизми за редовен мониторинг и отчетност на прилагането на съдебни решения и мерки за защита.

II. Основни акценти

Целева аудитория: Настоящият отчет е насочен към представители на съдебната и изпълнителната власт, неправителствени организации и политици, които могат да допринесат за ефективността на мерките срещу домашното насилие.

Ключови послания:

- ✓ **Сериозност на проблема:** Домашното насилие остава един от най-сериозните социални проблеми, засягащ жертвите, техните семейства и обществото.
- ✓ **Липса на ресурси:** Недостатъчният брой кризисни центрове, липсата на стабилно финансиране и ограничените програми за извършителите водят до неефективна защита на жертвите.
- ✓ **Институционално сътрудничество:** По-добрата координация между съд, полиция, социални служби и неправителствени организации е ключът към ефективни действия.
- ✓ **Пандемията COVID-19** имаше дълбоко въздействие върху случаите на домашно насилие, както и върху работата на институциите, ангажирани с подкрепа на жертвите.

III. Постигнати резултати

Дейност	Брой лица/услуги	Описание
Директна помощ	1,300+	Правна, социална и психологическа подкрепа чрез консултации лице в лице, телефонни разговори и кризисни интервенции.
Гореща линия	7,000+	24/7 подкрепа за жертви чрез телефон 0898552688
Съдебна подкрепа	680+ дела	85% от случаите с наложени защитни мерки, включително ограничителни заповеди, отстраняване на насилника от жилището и задължително участие в програми.
Програми за превенция	10 училища	Образователни инициативи за юноши и младежи
Обучения за професионалисти	300+ участници	Специализирани обучения за съдии, прокурори, социални работници и полицаи

Иновативни подходи

- **Местен механизъм за приложение на ЗЗДН в Разград:** Центърът разработи уникален модел за координация между съд, полиция, прокуратура и социални служби, който функционира ефективно вече повече от десетилетие (2011г.-).
- **Програми за превенция в училища:** Включването на млади хора в информационни кампании и програми за превенция доведе до повишена информираност за проблема с домашното насилие и начините за справяне с него.

- **Обучения за професионалисти:** ЦСП организира специализирани обучения за съдии, прокурори, полицаи, социални работници, адвокати и учители с цел повишаване на тяхната компетентност в разпознаването и адресирането на случаи на домашно насилие.

IV. Проблеми и предизвикателства

4.1. Случаят „Дебора“

Трагичният случай от лятото на 2023г. показва критични пропуски в системата за защита на жертвите на домашно насилие, като забавена реакция и липса на координация между институциите. Въпреки обществените протести и бързите законодателни промени, остава неясно доколко те ще подобрят практиката на прилагане на закона.

4.2. Политическа нестабилност и недостатъчно финансиране

Каскадата от парламентарни избори (2021-2023) и честите смени в управлението на държавни и местни институции прекъсват напредъка. Краткосрочните проекти с недостатъчно финансиране не позволяват устойчиво развитие на програмите за подкрепа.

4.3. Създаване на кризисен център

Напредък в изграждането: През последните четири години Центърът за съзидателно правосъдие, съвместно с Центърът за подкрепа на жени в село Стражец, постигнаха значим напредък в създаването на кризисен център за жертви на домашно насилие в област Разград. Основната сграда, ремонтирана чрез проект за 254,000 долара, финансиран от Програмата за хуманитарна помощ на Посолството на САЩ, е реновирана и напълно оборудвана с модерни кухни, бани и климатици.

Основни предизвикателства

- **Липса на оперативна поддръжка:** Въпреки завършването на строителните работи, сградата не функционира поради липса на държавно финансиране и липса на персонал.
- **Непоследователна подкрепа от местните власти:** Няма ангажимент от страна на община Разград за осигуряване на постоянен бюджет за кризисния център.
- **Липса на електричество и отопление:** Проблеми с базовата инфраструктура, като липсата на електрозахранване през зимата на 2021 г., създават сериозни затруднения при осигуряване на защита.

Предложения

- ✓ **Държавно-делегирано финансиране:** Включване на кризисните центрове в Националната карта на социалните услуги, което ще осигури устойчиво държавно финансиране за тяхната дейност.
- ✓ **Местна подкрепа:** Активизиране на диалога с местните власти за предоставяне на базова инфраструктура, включително електричество, отопление и оперативни ресурси за кризисните центрове.

- ✓ **Публично-частни партньорства:** Сътрудничество с корпоративния сектор за допълнително оборудване, ресурси и технологична подкрепа, което ще гарантира дългосрочна устойчивост на услугите.
- ✓ **Укрепване на институционалната координация:** Създаване на постоянни междуинституционални екипи, включващи представители на съдебната власт, полицията, социалните служби и неправителствените организации, за бърза реакция при случаи на домашно насилие. Провеждане на редовни обучения за съдии, полицаи и социални работници с акцент върху прилагането на Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН) и ефективна работа с жертвите.
- ✓ **Превенция и информираност:** Разработване на образователни програми за млади хора, насочени към разпознаване и предотвратяване на насилието и агресията. Засилване на информационните кампании в социалните медии и местните общности за повишаване на обществената осведоменост относно правата на жертвите и възможностите за помощ.
- ✓ **Програми за извършителите:** Въвеждане на задължителни програми за работа с извършителите на насилие, включително обучение за справяне с агресията и емоционалната регулация. Мониторинг на напредъка на извършителите и прилагане на санкции при неспазване на постановените от съда мерки, с цел минимизиране на рецидивите.

4.4. Влияние на пандемията COVID-19 върху домашното насилие

Пандемията COVID-19 доведе до значително увеличаване на случаите на домашно насилие, утежнявайки работата на институциите, ангажирани с подкрепата на жертвите. Социалната изолация, икономическата несигурност и засиленото напрежение в семействата предизвикаха ръст от 30% в сигналите за насилие.

Ескалация на насилието

- Нарастването на домашното насилие бе свързано с нови форми на агресия, породена от повишена употреба на алкохол и наркотици, което допълнително усложни работата на институциите.
- Ограниченията за движение и комуникация възпрепятстваха своевременната реакция и личния контакт с жертвите.

Промени и предизвикателства в работните процеси

Епидемиологичните мерки поставиха сериозни ограничения върху традиционните методи за предоставяне на подкрепа:

- **Липса на личен контакт:** Затруднено осъществяване на физически срещи с жертвите усложни оценката на риска и предоставянето на персонализирана помощ.

- **Ограничен капацитет за настаняване:** Намаленият капацитет за физическо настаняване ограничи възможностите за незабавна защита.

Предприети мерки и адаптиране на услугите

Центърът за съзидателно правосъдие успешно адаптира дейността си към новата реалност, като въведе редица иновативни решения:

- **Разширяване на Горещата линия:** Добавяне на допълнителни ресурси за дистанционна психологическа подкрепа, което осигури непрекъснат достъп до помощ за жертвите.
- **Мобилни приемни:** Организиране на мобилни консултации в отдалечени населени места, за да се достигне до жертви в изолирани райони.
- **Дистанционни услуги:** Развитие на онлайн платформи за предоставяне на правни и психологически консултации, които предоставиха гъвкави решения за подкрепа в условия на ограничен физически достъп.

Изводи

Пандемията постави сериозни изпитания пред системата за защита от домашно насилие, но и стимулира внедряването на нови методи за подкрепа. Адаптивността и бързата реакция на Центъра подчертават неговата ключова роля в преодоляването на кризисните ситуации.

4.5. Кампании за осведоменост

Програми за превенция сред младежите

Центърът за съзидателно правосъдие стартира поредица от кампании за повишаване на обществената осведоменост, насочени към младите хора. Ключовите инициативи включват:

- **Мрежа от училища:** Участие на 10 пилотни училища от област Разград в програми за превенция на насилието.
- **Интерактивни обучения:** Провеждане на тренинги и семинари за разпознаване на агресивно поведение и справяне със стресови ситуации.
- **Информационни кампании в социалните медии:** Създаване на видеоматериали и ресурси за ученици и студенти.

Инициатива „Да заключим домашното насилие“

Кампанията в Лудогорието се реализира чрез три етапа, които заедно изграждат цялостен план срещу домашното насилие. През **първия етап** (2019 г.) Центърът за съзидателно правосъдие поставя основите, изграждайки широка мрежа от поддръжници и ангажирайки обикновени граждани. **Вторият етап** (2020–2021 г.) разширява кампанията чрез локални инициативи за събиране на пластмасови капачки, включвайки предприемачи, образователни институции, местни власти и активни граждани, което засилва социалната сплотеност. През **третия**

етап (2022–2023 г.) инициативата се адаптира към дигиталната ера чрез информационни събития в различни градове, фокусирайки се върху информираността на уязвимите жени и деца от ромската общност и подобрявайки сътрудничеството между институциите при прилагането на Закона за защита от домашно насилие.

V. Преглед на дейността на институциите

5.1. Министерство на вътрешните работи

Работата на полицията е от решаващо значение за прилагането на Закона за защита от домашно насилие (ЗЗДН). Въпреки това, отчетът подчертава някои системни проблеми:

- **Недостатъчен капацитет:** По време на публични събития, като футболни мачове на ФК „Лудогорец“, всички налични полицейски служители са ангажирани, което забавя изпълнението на съдебни заповеди за защита.
- **Неадекватна реакция:** Липсата на отговор на обаждания до дежурните телефони води до сериозни забавяния в предоставянето на защита на жертвите.
- **Стереотипи и предразсъдъци:** Част от полицейските служители показват снизходително отношение към извършителите, което отслабва ефективността на мерките за защита.

Предложения:

- Назначаване на допълнителен персонал за осигуряване на постоянна наличност за спешни случаи.
- Провеждане на редовни обучения за полицейски служители, с акцент върху работа с жертви и прилагане на ЗЗДН.
- Използване на дигитални платформи за регистриране и проследяване на сигнали за насилие, които да осигурят прозрачност и отчетност.

5.2. Прокуратурата

Работата на прокуратурата е ключова за гарантиране на справедливост и наказуемост на извършителите. Анализът разкрива противоречива практика:

- **Несъответствия при мерките за задържане:** Някои извършители с доказано жестоко поведение са оставени на свобода, докато други с по-леки провинения са задържани за дълги периоди.
- **Липса на координация с други институции:** В редица случаи няма ефективна комуникация между прокуратурата, полицията и социалните служби, което усложнява процеса на защита.

Предложения:

- Създаване на ясни насоки за прилагане на еднакви стандарти при разглеждане на случаи на домашно насилие.

- Организиране на съвместни екипи между прокуратура, полиция и социални служби за работа по тежки случаи.
- Засилване на отчетността при неспазване на съдебни решения от страна на извършителите.

5.3. Съдебна система

Съдилищата са основният инструмент за налагане на мерки за защита на жертвите. Въпреки постигнатия напредък, съществуват известни проблеми:

- **Противоречиви практики:** В много случаи съдът не налага задължителни програми за извършителите, въпреки доказано насилие в семейството.
- **Забавяне на процедурите:** Дългите срокове за изпълнение на съдебни решения създават риск за жертвите.
- **Бюрократични усложнения:** Насочването на деца към програми за възстановяване е прекалено бавно и неефективно.

Предложения:

- Въвеждане на задължителни програми за извършителите на насилие с ясен мониторинг на изпълнението.
- Пряко насочване на жертвите, включително деца, към специализирани услуги, без излишно посредничество.
- Ускоряване на административните процедури, свързани със защита по ЗЗДН.

5.4. Социални служби

Ролята на дирекции „Социално подпомагане“ е да осигурят кризисно настаняване и социална подкрепа за жертвите. Основни проблеми в работата са:

- **Липса на ресурси:** Няма достатъчно кризисни центрове за временно настаняване на жертви, което ги поставя в риск.
- **Недостатъчно признание на проблема:** Част от социалните служби омаловажават проблема с домашното насилие, което води до слаб контрол и подкрепа.
- **Тайно и неадекватно настаняване:** Жертвите са настанявани в неподходящи условия, например в домове за възрастни хора, без да получат основни грижи.

Предложения:

- Отваряне на нови кризисни центрове (подслони, защитени жилища) и осигуряване на държавно финансиране за тяхното функциониране.
- Повишаване на осведомеността и обучението на служителите за разпознаване на случаите на домашно насилие.

- Стандартизиране на процеса за настаняване, за да се гарантират адекватни условия и подкрепа.

VI. Препоръки и визия за бъдещето

Обобщение: Центърът за съзидателно правосъдие утвърди своята роля, като водеща организация в борбата срещу домашното насилие в България през периода 2020–2023 г. Докладът обобщава постигнатите успехи и преодолените предизвикателства, като предлага ясна визия за бъдещето. Центърът доказва, че чрез сътрудничество и упорита работа могат да се постигнат значими резултати. Устойчивото решаване на проблема обаче изисква не само законодателни промени, но и адаптиране на институционалните практики, промяна на обществените нагласи и осигуряване на необходимите ресурси.

Основни изводи

1. Ефективност и мащаб на предоставяните услуги

- Повече от 1,300 души получиха индивидуална помощ, а над 7,000 консултации бяха осъществени чрез Горещата телефонна линия. Резултатите недвусмислено подчертават важността на непрекъснатия достъп до кризисна подкрепа.
- Над 680 съдебни дела бяха заведени с помощта на Центъра, като в 85% от тях съдът наложи защитни мерки на пострадалите хора.

2. Програми за превенция и образование

- Успешно внедрени програми за превенция в училища в област Разград помогнаха на учениците да разпознават насилието и да изграждат умения за справяне с агресията.
- Информационни кампании в социалните медии и общностни инициативи, като „Да заключим домашното насилие“, достигнаха до широк кръг от аудитории и повишиха обществената информираност.

3. Институционални предизвикателства

- Липсата на адекватно финансиране от страна на държавата, съчетана с недостатъчен капацитет на социалните служби и полицията, затрудни прилагането на ефективни мерки за защита.
- Противоречивите практики в съдебната система често оставяха извършителите без необходимите санкции или задължителни програми за рехабилитация.

4. Влияние на пандемията COVID-19

- Пандемията увеличи натиска върху семействата, което доведе до ръст на насилието с 30%. Случаите на агресия, свързани с употреба на наркотици и алкохол, допълнително усложниха работата на институциите.

- В отговор Центърът адаптира услугите си чрез разширяване на дистанционната подкрепа и мобилни приемни.

Препоръки:

За област Разград конкретните препоръки включват структурни реформи, които обхващат както оперативната организация, така и финансирането, координацията и превантивните дейности. Чрез интегриран подход – който комбинира технологични решения, обучение, устойчиви финансови модели и активни обществено-информационни кампании – може да се създаде система, способна да посрещне предизвикателствата на домашното насилие и да осигури надеждна защита за жертвите.

1. Устойчиво и предвидимо финансиране

- Включване на кризисните центрове в Националната карта на социалните услуги: За да се гарантира постоянна държавна подкрепа, кризисният център трябва да бъде интегриран в официалните схеми за финансиране на социални услуги. Това ще доведе до редовни бюджетни средства за оперативни разходи като електрозахранване, отопление, оперативна поддръжка и заплати за персонала.
- Публично-частни партньорства: Насърчаване на сътрудничество между местната администрация, бизнеса и неправителствените организации за споделяне на разходите и ресурсите. Например, местни компании могат да осигурят технологична или логистична подкрепа, а корпоративните спонсорства да подпомогнат обновяването и оборудването на допълнителни съоръжения.

2. Интегрирана институционална координация

- Създаване на междуинституционални оперативни екипи: Формиране на редовни координационни срещи между представители на съдилищата, полицията, прокуратурата, социалните служби и неправителствените организации. Целта е разработване на общи алгоритми за действие при спешни случаи на домашно насилие, както и обмен на информация в реално време чрез обща дигитална платформа.
- Стандартизиране на протоколите: Изработване на конкретни стандартизирани процедури за обработка на сигнали за домашно насилие – от първоначалния контакт с жертвите до последващите съдебни мерки. Това включва създаването на регламент за бърза реакция, определяне на времеви рамки за изпълнение на защитни мерки и редовни проверки на ефективността на институционалната реакция.

3. Подобряване на оперативната ефективност и инфраструктурното развитие

- Оперативно стартиране на кризисния център: Незабавно осигуряване на оперативно финансиране за новия кризисен център чрез временни държавни субсидии, докато се установи дългосрочна бюджетна линия. Това включва набавяне на необходимите консумативни материали, осигуряване на постоянно електрозахранване и затопляне, както и привличане на квалифициран персонал за управление на центъра.
- Изграждане на дигитална система за мониторинг: Разработване и въвеждане на централизирана електронна платформа, която позволява проследяване на всеки случай – от сигнал до изпълнение на съдебните мерки. Системата да служи за анализ на ключови показатели, като време за реакция, ефективност на прилаганите мерки и удовлетвореност на жертвите.

4. Обучение и професионално развитие

- Провеждане на задължителни обучения: Организиране на специализирани обучения за полицейски служители, съдии, прокурори, социални работници и други професионалисти, ангажирани в борбата с домашното насилие. Обученията да бъдат насочени към актуализиране на знанията за законодателството (например прилагането на Закона за защита от домашно насилие), усвояване на методи за риск-оценка и ефективни поведения в кризисни ситуации.
- Симулации и междуинституционални тренировки: Организиране на редовни симулационни упражнения (кризисни тренировки) с участието на всички заинтересовани институции. Тренингите ще помогнат за установяването на работещи координационни механизми и ще идентифицира пропуски, които да бъдат коригирани в реално време.

5. Усилване на превантивните и информационни кампании

- Образователни инициативи в училищата: Разработване на програми за превенция на домашното насилие, насочени към ученици и младежи, които включват интерактивни обучения, уъркшопи и информационни сесии в пилотни училища в областта на Разград.
- Информационни кампании в социалните медии: Локализиране на информационни кампании, които адресират специфичните нужди и културните особености на региона, могат да повишат обществената информираност за възможностите за подкрепа и правата на жертвите. Кампаниите включват използване на кратки видеоклипове, графични материали и целеви послания.

6. Стриктен контрол, мониторинг и оценка на резултатите

- Изготвяне на конкретни индикатори за успех: Разработване на количествени и качествени показатели като време за реагиране, процент на успешно приложени защитни мерки, брой обучени специалисти и проценти на успешни интервенции.
- Редовни одити и обратна връзка: Провеждане на периодични мониторингови одити (на всеки 6 месеца) с допълнително включване на независими експерти, за да се оцени ефективността на прилаганите мерки и да се направят необходимите корекции.

Визия за бъдещето

1. Създаване на кризисни центрове

- Оперативното стартиране на кризисния център в Разград трябва да бъде приоритет и осигуряване на държавно финансиране за поддръжката му. Този център ще осигури защитено пространство за жертвите и възможност за рехабилитация на извършителите.
- Осигуряване на устойчиво държавно финансиране за кризисни центрове чрез включването им в Националната карта на социалните услуги.

2. Укрепване на институционалната координация

- Изграждане на постоянни структури за взаимодействие между съд, полиция, прокуратура и социални служби, които да осигурят бърза и ефективна реакция.
- Провеждане на редовни обучения за професионалисти, с акцент върху прилагането на Закона за защита от домашно насилие.

3. Програми за работа с извършителите

- Въвеждане на задължителни и ефективни програми за справяне с агресията и гнева, като участието в тях да бъде обвързано със съдебни заповеди.
- Мониторинг на напредъка на извършителите с цел минимизиране на рецидивите.

4. Образование и информираност

- Продължаване на работата с младежите чрез образователни програми, фокусирани върху предотвратяване на насилието и изграждане на здравословни взаимоотношения.
- Засилване на медийната кампания за информиране на обществото за правата на жертвите и възможностите за подкрепа.

5. Финансово обезпечаване

- Търсене на публично-частни партньорства и международно финансиране за подпомагане на дългосрочните програми.
- Лобиране за увеличаване на държавните субсидии за услуги, свързани с превенция и защита от домашно насилие.

Призив към действие

Центърът за съзидателно правосъдие отправя ясен призив към всички участници – институции, политици, граждански организации и обществеността – да обединят усилия в борбата срещу домашното насилие. Създаването на безопасна среда, в която всяка жертва може да намери подкрепа, а извършителите да бъдат възпирани и реабилитирани, е отговорност на всички нас. Това изисква системни усилия, дългосрочно планиране и ангажимент към устойчиво развитие.

VII. Заключение

Докладът демонстрира, че усилията в областта на защитата от домашно насилие в област Разград бележат значими постижения, но в същото време разкриват сериозни структурни предизвикателства. Успехът на Центъра за съзидателно правосъдие поставя здрава основа за бъдещи действия, като подчертава значението на осигуряването на качествена помощ за жертвите и ефективната работа с извършителите. За да се изгради устойчива и функционална система, е от ключово значение да се гарантира непрекъснатостта на услугите, прозрачността на процедурите и бързата реакция при всяка криза.

В този контекст е съществено да се рационализира комуникацията и сътрудничеството между съдебните и изпълнителните органи, социалните служби и неправителствените организации. Само чрез интегриране на всички аспекти на защитната мрежа може да се постигне ефективна превенция и дългосрочна рехабилитация – както на жертвите, така и на извършителите.

Постигнатото до момента предлага надежда и показва, че област Разград има потенциала да се превърне в модел на успешна борба срещу домашното насилие. Системният и стегнат подход, базиран на ясни цели, отговорност и отчетност, ще може да трансформира опита в реална и устойчива защита за най-уязвимите, повишавайки качеството на живот и укрепвайки социалната сплотеност в региона.

Сдружение „Център за съзидателно правосъдие“ управлява Консултативен център по проблемите на домашното насилие в Разград, като иновативна социална услуга в общността. Прилагат се Възстановителна програма за жертви и Специализирана програма за извършители на домашно насилие (от 2004г.), като важна част от процеса на превенция на домашното насилие <www.ngo-rz.org>. Център за съзидателно правосъдие разработва и прилага пилотни програми в подкрепа на съдебната реформа. Осъществени са осем проекта за гражданско наблюдение на съда и подкрепа на съдебната система в България. Администрира Център за работа с доброволци, част от мрежата на Национален алианс за работа с доброволци. Центърът на НПО в Разград създаде Национална НПО мрежа за гражданско наблюдение на съда в България (2007г.), в която участват над 65 неправителствени организации <www.waich.ngo-rz.org>. Сдружение „Център за съзидателно правосъдие“ е член на Съвета по прилагане на Актуализираната стратегия за реформа в съдебната система към Министерски съвет на Република България (2016-) и на Граждански съвет към Съвета за прилагане на Национални координационен механизъм за върховенство на правото към Министерски съвет на Република България (2023г.-).

